

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

خطبة الجمعة لتاريخ ٢٤/٧/٢٠٢٦ الموافق ٩ صفر ١٤٤٨ هـ

اللَّهُ مُتَفَضِّلٌ عَلَى عِبَادِهِ وَلَيْسَ وَاجِبًا عَلَيْهِ شَيْءٌ

الْحَمْدُ لِلَّهِ نَحْمَدُهُ وَنُسْتَعِينُهُ وَنُسْتَعِزُّهُ وَنُسْتَرْشِدُهُ وَنَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ شُرُورِ أَنْفُسِنَا وَمِنْ سَيِّئَاتِ أَعْمَالِنَا مَنْ يَهْدِ اللَّهُ فَهُوَ الْمُهْتَدِ وَمَنْ يُضِلِّ فَلَنْ تَحِدَ لَهُ وَلِيًّا مُرْشِدًا، وَأَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَلَا شَبِيهَ لَهُ وَلَا مِثِيلَ لَهُ مَهْمَا تَصَوَّرْتَ بِبَالِكَ قَالَهُ بِخِلَافِ ذَلِكَ وَمَنْ وَصَفَ اللَّهَ بِمَعْنَى مِنْ مَعَانِي الْبَشَرِ فَقَدْ كَفَرَ، وَأَشْهَدُ أَنَّ سَيِّدَنَا وَحَبِيبَنَا وَقَائِدَنَا وَقُرَّةَ أَعْيُنِنَا مُحَمَّدًا عَبْدُ اللَّهِ وَرَسُولُهُ وَصَفِيُّهُ وَحَبِيبُهُ وَخَلِيلُهُ أَرْسَلَهُ اللَّهُ بِالْهُدَى وَدِينِ الْحَقِّ هَادِيًا وَمُبَشِّرًا وَنَذِيرًا وَدَاعِيًا إِلَى اللَّهِ بِإِذْنِهِ وَسِرَاجًا مُنِيرًا فَهَدَى اللَّهُ بِهِ الْأُمَّةَ وَكَشَفَ بِهِ الْعَمَّةَ وَأَخْرَجَ بِهِ النَّاسَ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ فَجَزَاهُ اللَّهُ خَيْرَ مَا جَزَى نَبِيًّا عَنْ أُمَّتِهِ اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ وَعَلَىٰ آلِهِ وَصَحْبِهِ الطَّيِّبِينَ الطَّاهِرِينَ وَمَنْ تَبِعَهُمْ بِإِحْسَانٍ إِلَى يَوْمِ الدِّينِ، أَمَا بَعْدُ عِبَادَ اللَّهِ فَأَوْصِي نَفْسِي وَإِيَّاكُمْ بِتَقْوَى اللَّهِ الْعَظِيمِ فَاتَّقُوا اللَّهَ رَبَّ الْعَالَمِينَ.

يَقُولُ اللَّهُ تَعَالَى فِي الْقُرْآنِ الْكَرِيمِ فِي سُورَةِ الْأَنْبِيَاءِ ﴿لَا يُسْأَلُ عَمَّا يَفْعَلُ وَهُمْ يُسْأَلُونَ﴾ (٢٣). وَعَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَارِبُوا وَسَدُّوا وَعَلِّمُوا أَنَّهُ لَنْ يَنْجُو أَحَدٌ مِنْكُمْ بِعَمَلِهِ. قَالُوا وَلَا أَنْتَ يَا رَسُولَ اللَّهِ قَالَ وَلَا أَنَا إِلَّا أَنْ يَتَّعَمِدَنِي اللَّهُ بِرَحْمَةٍ مِنْهُ وَفَضْلٍ اه رَوَاهُ مُسْلِمٌ.

Après quoi, esclaves de *Allah*, je me recommande ainsi qu'à vous-mêmes de faire preuve de piété à l'égard de *Allah Al-`Adhim*. Craignez donc *Allah* le Seigneur des mondes. *Allah ta`ala* dit dans le *Qur'an* honoré [sourate *Al-`Anbiya`* verset 23] ce qui signifie : « **Il n'est pas interrogé à propos de ce qu'Il fait alors qu'eux le seront.** » Et d'après *Abou Hourayrah*, que *Allah* l'agrée, le Messenger de *Allah* ﷺ a dit ce qui signifie : « **Suivez la voie de juste milieu, soyez droits, et sachez que nul parmi vous ne sera sauvé au Jour du jugement uniquement grâce à ses œuvres.** » Ils lui ont dit : « **Pas même toi, ô Messenger de *Allah* ?** »

Il a répondu ce qui signifie : « *Pas même moi, sauf si Allah me couvre d'une miséricorde et d'une grâce de Sa part.* » Ce *hadith* est rapporté par Mouslim.

اعْلَمُوا أَيُّهَا الْإِخْوَةُ أَنَّهُ قَدْ اتَّفَقَتْ كَلِمَةُ أَهْلِ الْحَقِّ عَلَى أَنَّ اللَّهَ تَعَالَى لَا يَجِبُ عَلَيْهِ شَيْءٌ فَهُوَ
سُبْحَانَهُ فَعَالَ لِمَا يُرِيدُ فَلَا أَمِيرَ وَلَا نَاهِيَّ لَهُ، يَحْكُمُ فِي خَلْقِهِ بِمَا يُرِيدُ وَيَفْعَلُ فِي مُلْكِهِ مَا يَشَاءُ، يُعْطِي
مَنْ يَشَاءُ وَيَمْنَعُ مَنْ يَشَاءُ، فَكَمْ نَرَى مِنْ صَالِحٍ مُقْتَرٍ عَلَيْهِ فِي الرِّزْقِ وَيَنْهَالُ عَلَيْهِ الْبَلَاءُ كَالسَّيْلِ الْجَارِفِ
وَهُوَ ثَابِتٌ عَلَى طَاعَةِ اللَّهِ،

Sachez, chers frères, que la parole des gens de la vérité est concordante sur le fait que rien n'est obligatoire pour *Allah*. *Allah soubhanah* est Celui Qui fait ce qu'Il veut... Il n'a ainsi personne qui Lui ordonne ou qui Lui interdise... Il ordonne à Ses créatures ce qu'Il veut et Il leur interdit ce qu'Il veut... Il fait dans ce qui Lui appartient ce qu'Il veut... Il accorde à Qui Il veut, Il prive qui Il veut... Combien voyons-nous de vertueux dont la subsistance est restreinte, et sur qui les épreuves s'abattent comme un torrent dévastateur, alors qu'ils demeurent fermes dans l'obéissance à *Allah* ?...

وَكَمْ نَرَى مِنْ فَاسِدٍ فِي نَفْسِهِ مُفْسِدٍ فِي الْأَرْضِ لَا يُرَاعِي حَقًّا وَلَا يَنْبِي بَعْدَ وَلَا يَحْفَظُ ذِمَّةً
مَبْسُوطٌ لَهُ فِي الرِّزْقِ يَحْيَا فِي نَعِيمٍ قَدْ اغْتَرَّ بِمَتَاعِ الدُّنْيَا الزَّائِلَةِ وَأَغْرَاهُ الشَّيْطَانُ، وَكَمْ تَسَلَّطَ كَثِيرٌ مِنَ
الْجَبَابِرَةِ عَلَى الرِّقَابِ فَعَاثُوا بَغْيًا وَضَلَالًا وَكُلُّ ذَلِكَ لِحِكْمَةٍ يَعْلَمُهَا اللَّهُ الْحَكِيمُ، فَلَيْسَ لِأَحَدٍ أَنْ يَعْتَرِضَ
عَلَى اللَّهِ إِذَا رَأَى مِثْلَ ذَلِكَ كَمَا أَنَّهُ لَيْسَ لِأَحَدٍ أَنْ يَعْتَرِضَ عَلَى اللَّهِ تَعَالَى إِذَا رَأَى إِيْلَامَ الْأَطْفَالِ وَذَبَحَ
الْبَهَائِمَ الَّتِي أَحَلَّ اللَّهُ لَنَا الْإِنْتِفَاعَ بِلُحُومِهَا.

Et combien de gens, eux-mêmes corrompus, sèment la corruption sur terre, n'ont aucune considération pour le droit des gens, ne tiennent aucun engagement et ne préservent aucun droit, et reçoivent pourtant une très large subsistance ?... Ils vivent ici-bas dans une grande félicité, ils se sont laissés méprendre par les biens éphémères du bas monde et le *chaytan* les a dupé ! Et combien de tyrans qui ont abusé de leur pouvoir pour dominer les gens, ont semé le désastre par leur injustice et leur égarement ! Et tout cela selon une sagesse que *Allah* sait. Personne n'a à se rebeller contre *Allah* en voyant pareille chose... Tout comme personne n'a à se rebeller contre *Allah* lorsqu'il voit la souffrance des enfants... Ou encore le sacrifice de bêtes dont *Allah* nous a autorisé l'égorgement pour tirer profit de leur viande.

ثُمَّ إِنَّ اللَّهَ لَا يَرْجُو ثَوَابًا وَلَا يَخَافُ عِقَابًا وَلَا يَجْتَلِبُ بِمَخْلُوقَاتِهِ نَفْعًا وَلَا يَدْفَعُ بِهِمْ عَنْ نَفْسِهِ
ضَرًّا، أَمَّا نَحْنُ فَتَنْتَفِعُ وَتَنْتَضِرُ بِحَسَبِ أَعْمَالِنَا فَمَنْ أَطَاعَ اللَّهَ نَفَعَتْ نَفْسُهُ وَمَنْ تَعَدَّى حُدُودَ اللَّهِ ظَلَمَ
نَفْسَهُ وَصَارَ مُسْتَحِقًّا لِعَذَابِ اللَّهِ الشَّدِيدِ.

Qui plus est, *Allah* n'attend aucune récompense et ne craint aucun châtement. Il ne tire aucun profit pour Lui-même grâce à Ses créatures tout comme Il ne repousse par elles aucune nuisance. Quant à nous, nous tirons profit ou subissons un préjudice en fonction de nos actions : si quelqu'un obéit à *Allah*, il aura tiré profit de ses actes pour lui-même ; et si quelqu'un outrepassé les limites fixées par *Allah*, il aura été injuste envers lui-même et aura mérité le châtement douloureux de *Allah*.

قَالَ الْحَافِظُ ابْنُ عَسَاكِرَ فِي عَقِيدَتِهِ وَكُلُّ نِعْمَةٍ مِنْهُ فَضْلٌ وَكُلُّ نِقْمَةٍ مِنْهُ عَذْلٌ. وَقَدْ ذَلَّتِ الْآيَةُ
وَالْحَدِيثُ عَلَى هَذَا الْمَعْنَى قَالَ أَبُو حَيَّانَ فِي الْبَحْرِ الْمُحِيطِ لَا يُسْأَلُ عَنْ حُكْمِهِ فِي عِبَادِهِ وَهُمْ يُسْأَلُونَ
عَنْ أَعْمَالِهِمْ أَهْلُ النَّاسِ يُسْأَلُونَ وَيُحَاسَبُونَ لِأَنَّهُمْ مَأْمُورُونَ بِمَا فَرَضَهُ اللَّهُ عَلَيْهِمْ،

Le *hafidh Ibnou 'Açakir* dans son Traité de croyance, a dit : « Tout bienfait de Sa part est une grâce et tout châtement de Sa part est juste. » Le verset et le *hadith* indiquent bien ce sens-là. *Abou Hayyan* dans *Al-Bahrou l-Mouhit* a dit : « [*Allah*] n'est pas interrogé sur ce qu'Il ordonne et interdit à Ses esclaves, alors qu'eux seront interrogés sur leurs œuvres. » Fin de citation. Les gens seront interrogés, ils rendront des comptes, car ils ont reçu l'ordre d'accomplir ce que *Allah* leur a ordonné de faire.

فَلَيْسَ لِأَحَدٍ أَنْ يَعْتَرِضَ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ خَالِقُهُمْ وَمَالِكُهُمْ عَلَى الْحَقِيقَةِ فَيَجْزِيهِمْ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ
وَلَا يَكُونُ ظَالِمًا لَهُمْ، إِذِ الظُّلْمُ هُوَ مُخَالَفَةُ أَمْرٍ وَنَهْيٍ مَنْ لَهُ الْأَمْرُ وَالنَّهْيُ أَوْ هُوَ التَّصَرُّفُ فِي مِلْكِ الْغَيْرِ
بِغَيْرِ إِذْنِهِ، وَاللَّهُ مَالِكُ الْمُلْكِ يَفْعَلُ فِي مُلْكِهِ مَا يَرِيدُ وَهُوَ الْأَمْرُ الْمُطْلَقُ وَالتَّأْهِي الْمُطْلَقُ فَلَا يَتَصَوَّرُ فِي
حَقِّهِ الظُّلْمُ قَالَ تَعَالَى فِي سُورَةِ فَصَّلَتْ ﴿وَمَا رَبُّكَ بِظَلَّامٍ لِلْعَبِيدِ﴾ (٦١).

Personne n'a à faire d'objection contre *Allah*, car Il est le Créateur des gens, Il est Celui à Qui ils appartiennent en réalité. Il les rétribue en fonction de ce qu'ils accomplissent et Il n'est pas injuste envers eux. L'injustice, c'est de contrevenir à l'ordre et à l'interdiction de celui à qui revient le fait d'ordonner et d'interdire. Ou encore, l'injustice, c'est disposer des biens d'autrui sans son autorisation. Or, *Allah* est Celui à Qui appartient toute chose ; Il fait de ce qui Lui appartient ce qu'Il veut. Il est Celui Qui ordonne absolument ce qu'Il veut et Celui Qui interdit absolument ce qu'Il veut ; l'injustice n'est donc pas concevable de Sa part. *Allah ta'ala* dit [sourate *Foussilat* verset 46] ce qui signifie : « **Et ton Seigneur n'est en rien injuste envers les esclaves.** »

فَلَا يَصِحُّ أَنْ يُقَالَ يَجِبُ عَلَى اللَّهِ كَذَا لِأَنَّ هَذَا مَعْنَاهُ أَنَّهُ مُحْكُومٌ لِغَيْرِهِ، وَالْمَحْكُومِيَّةُ ثُنَائِي
الْأُلُوهِيَّةَ، وَقَدْ بَيَّنَّ النَّبِيُّ مُحَمَّدٌ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي حَدِيثِهِ هَذَا الْمَعْنَى وَأَوْضَحَ لِأُمَّتِهِ الْمُعْتَقَدَ الْحَقَّ
الَّذِي يَجِبُ أَنْ يَكُونَ مُسْتَقَرًّا فِي النُّفُوسِ فَقَالَ وَعَلِّمُوا أَنَّهُ لَنْ يَنْجُو أَحَدٌ مِنْكُمْ بِعَمَلِهِ أَيْ لَا يَجِبُ

على الله أَنْ يُدْخِلَ أَحَدًا الْجَنَّةَ وَيُزَحِّزَهُ عَنِ النَّارِ لِأَجْلِ عَمَلِهِ وَلَوْ كَانَ عَمَلُهُ عِبَادَةً أَلْفَ سَنَةٍ، بَلْ وَلَوْ كَانَ أَفْضَلَ خَلْقِهِ وَهُوَ نَبِيُّنَا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَمَا صَرَّحَ بِذَلِكَ بَعْدَ سُؤَالِ الصَّحَابَةِ لَهُ فَقَالَ وَلَا أَنَا إِلَّا أَنْ يَتَعَمَّدَنِي اللَّهُ أَيْ يَغْمُرَنِي بِرَحْمَةٍ مِنْهُ وَفَضْلٍ. وَإِذَا كَانَ هَذَا هُوَ الْحَالُ بِالنَّسْبَةِ لِأَجْلِ الْأَنْبِيَاءِ وَسَيِّدِ السَّادَاتِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَكَيْفَ بِمَنْ هُمْ دُونَهُ.

Il n'est donc pas valide de dire : « *il est obligatoire pour Allah de faire telle ou telle chose* », car cela veut dire qu'Il aurait à suivre les ordres d'autrui. Or, le fait d'avoir à suivre les ordres d'autrui contredit la divinité. Le Prophète ﷺ a précisé ce sens-là dans son *hadith*, il a expliqué à la communauté le sens correct qu'il est un devoir d'avoir fermement établi dans le cœur, car il a dit ce qui signifie : « ***et sachez que nul parmi vous ne sera sauvé au Jour du jugement uniquement grâce à ses œuvres.*** » C'est-à-dire qu'Il n'est pas un devoir pour Allah de faire entrer quiconque parmi vous au Paradis et de lui éviter l'enfer pour ses œuvres, même si ses œuvres étaient l'accomplissement d'actes d'adoration ayant duré mille ans. Quand bien même il s'agirait de la meilleure de Ses créatures, à savoir notre Prophète Mouhammad ﷺ, tout comme il l'a explicitement dit après que les compagnons lui avaient posé la question, en répondant ce qui signifie : « ***Pas même moi, sauf si Allah me couvre d'une miséricorde et d'une grâce de Sa part.*** » Si tel est le cas pour les prophètes, et en particulier pour le meilleur des maîtres, que Allah l'honore et l'élève davantage en degré, qu'en est-il pour ceux qui sont d'un degré inférieur au sien !?

قَالَ التَّوَوُّيُّ فِي شَرْحِ صَحِيحِ مُسْلِمٍ مَذْهَبُ أَهْلِ السُّنَّةِ أَنَّهُ لَا يَثْبُتُ بِالْعَقْلِ (أَيْ بِمُجَرَّدِهِ) ثَوَابٌ وَلَا عِقَابٌ وَلَا إِجَابٌ وَلَا تَحْرِيمٌ وَلَا غَيْرُهَا مِنْ أَنْوَاعِ التَّكْلِيفِ وَلَا تَثْبُتُ هَذِهِ كُلُّهَا إِلَّا بِالشَّرْعِ، وَمَذْهَبُهُمْ أَنَّ اللَّهَ تَعَالَى لَا يَجِبُ عَلَيْهِ شَيْءٌ بَلِ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةُ مِلْكُهُ يَفْعَلُ مَا يَشَاءُ وَيَحْكُمُ مَا يُرِيدُ،

An-Nawawiyy a dit dans le commentaire du *Sahih* de Mouslim : « *La voie des gens de 'Ahlou s-Sounnah est que la raison – c'est-à-dire la raison à elle seule – ne confirme aucune récompense, ni aucun châtement, ni aucune obligation, ni aucune interdiction, ni aucune autre sorte de responsabilité. Toutes ces choses ne sont confirmées que par la Loi révélée. La voie de 'Ahlou s-Sounnah est qu'il n'est pas un devoir pour Allah ta'ala d'accomplir quoi que ce soit. Le bas monde et l'au-delà Lui appartiennent, Il en fait ce qu'Il veut, Il ordonne ce qu'Il veut et interdit ce qu'Il veut.*

فَلَوْ عَذَّبَ الْمُطِيعِينَ وَالصَّالِحِينَ أَجْمَعِينَ وَأَدْخَلَهُمُ النَّارَ كَانَ عَدْلًا مِنْهُ، وَإِذَا أَكْرَمَهُمْ وَنَعَّمَهُمْ وَأَدْخَلَهُمُ الْجَنَّةَ فَهُوَ فَضْلٌ مِنْهُ، وَلَوْ نَعَّمَ الْكَافِرِينَ وَأَدْخَلَهُمُ الْجَنَّةَ كَانَ لَهُ ذَلِكَ، وَلَكِنَّهُ أَخْبَرَ وَخَبَّرَهُ صِدْقٌ أَنَّهُ لَا يَفْعَلُ ذَلِكَ بَلْ يَغْفِرُ لِلْمُؤْمِنِينَ وَيُدْخِلُهُمُ الْجَنَّةَ بِرَحْمَتِهِ وَيُعَذِّبُ الْكَافِرِينَ وَيُدْخِلُهُمُ النَّارَ عَدْلًا مِنْهُ،

وفي هذا الحديث دلالة لأهل الحق أنه لا يستحق أحد (أي ليس حقًا واجبًا على الله) الثواب والجنة بطاعته اهـ

S'Il châtiât ceux qui sont obéissants et les vertueux dans leur totalité et qu'Il les faisait entrer en enfer, ce ne serait pas une injustice de Sa part. Et s'Il les honore, leur accorde la récompense et les fait entrer au Paradis, c'est une grâce de Sa part. Et s'Il accordait la félicité aux mécréants et les faisait entrer au Paradis ce ne serait pas une injustice de Sa part de le faire. Mais Il nous a annoncé, et Sa nouvelle est vérité, qu'Il ne le fera pas [et c'est donc impossible de par les textes de la religion], mais Il pardonnera aux croyants et les fera entrer au Paradis par Sa miséricorde et châtiara les mécréants et les fera entrer en enfer et ce n'est pas une injustice de Sa part. Il y a donc dans ce hadith, une preuve en faveur des gens de la vérité, que ce n'est pas obligatoire pour Allah d'accorder la récompense et le Paradis à quiconque pour ses actes d'obéissance. »

وَأَمَّا قَوْلُ اللَّهِ تَعَالَى فِي سُورَةِ التَّحْلِ «أَدْخُلُوا الْجَنَّةَ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٣٢﴾» وَقَوْلُهُ فِي سُورَةِ الْمُرْسَلَاتِ «كُلُوا وَاشْرَبُوا هَنِيئًا بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٤٣﴾» وَنَحْوُهُمَا مِنَ الْآيَاتِ الدَّالَّةِ عَلَى أَنَّ الْأَعْمَالَ يُدْخِلُ بِهَا الْجَنَّةَ فَلَا تَعَارُضَ بَيْنَهَا وَبَيْنَ الْحَدِيثِ الشَّرِيفِ بَلِ الْمَعْنَى أَنَّ دُخُولَ الْجَنَّةِ وَالتَّعَمُّمَ فِيهَا بِالْأَعْمَالِ أَيْ بِسَبَبِهَا، هَذَا مِنْ رَحْمَةِ اللَّهِ وَفَضْلِهِ فَإِنَّ اللَّهَ قَدْ جَعَلَ الْأَعْمَالَ الصَّالِحَةَ سَبَبًا لِلْفَوْزِ فِي الْآخِرَةِ بِرَحْمَتِهِ لَا بِإِجَابِ أَحَدٍ ذَلِكَ عَلَيْهِ.

Maintenant, concernant la parole de Allah [sourate *An-Nahl* verset 32] qui signifie : « **Entrez au Paradis en rétribution des œuvres que vous avez accomplies** » et concernant Sa parole [sourate *Al-Moursalat* verset 43] qui signifie : « **Mangez et buvez en ayant le bonheur pour ce que vous avez accompli** » et les versets de cet ordre qui indiquent que les œuvres font entrer au Paradis, il n'y a pas de contradiction entre ces versets et ce hadith honoré. Ces versets signifient que l'entrée au Paradis et la félicité au Paradis sont par les œuvres, c'est-à-dire par leur cause. Ceci est une miséricorde et une grâce de la part de Allah, car Allah a fait que les œuvres vertueuses soient une cause pour obtenir la réussite dans l'au-delà, par Sa miséricorde et non pas par le fait que quelqu'un L'obligerait à le faire.

فَإِنْ قِيلَ إِذَا مَا مَعْنَى قَوْلِ اللَّهِ تَعَالَى فِي سُورَةِ الرُّومِ «وَكَانَ حَقًّا عَلَيْنَا نَصْرُ الْمُؤْمِنِينَ ﴿٤٧﴾»، وَمَا مَعْنَى مَا أَخْرَجَهُ الْبُخَارِيُّ عَنْ مُعَاذٍ أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ فَإِنَّ حَقَّ اللَّهِ عَلَى الْعِبَادِ أَنْ يَعْبُدُوهُ وَلَا يُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا وَحَقَّ الْعِبَادِ عَلَى اللَّهِ أَنْ لَا يُعَذِّبَ مَنْ لَا يُشْرِكُ بِهِ شَيْئًا (أَيْ وَقَدْ عَبَدَهُ حَقًّا

عِبَادَتِهِ) فَالْجَوَابُ أَنَّ الْآيَةَ وَالْحَدِيثَ وَمَا أَشْبَهَ ذَلِكَ مِنَ التَّصَوُّصِ مَعْنَاهُ أَنَّ اللَّهَ وَعَدَ بِذَلِكَ وَاللَّهُ لَا يُخْلِفُ وَعْدَهُ.

Si on nous dit : « Mais alors, que signifie la parole de *Allah ta'ala* dans sourate *Ar-Roum* au verset 47, (*wakana haqqan alayna nasrou l-mou'minin*) – dont on comprend que *Allah* a promis la victoire aux croyants – ?... Et que signifie ce qu'a rapporté *Al-Boukhariyy* d'après *Mou'adh* que le Prophète ﷺ a dit : (*fa'inna haqqa l-Lahi ala l-ibadi 'an ya'boudouhou wala youchrikou bihi chay'a, wahaqqa l-ibadi ala l-Lahi 'an la you'adh-dhiba man la youchrikou bihi chay'a*) – dont on comprend que le droit que *Allah* a sur Ses esclaves c'est qu'ils L'adorent sans rien Lui associer, et que *Allah* a promis de ne pas châtier éternellement quiconque L'aura adoré d'une adoration véritable – ? ...

La réponse à faire est que ce verset, ce *hadith* et les textes qui sont de cet ordre signifient que *Allah* l'a promis et que *Allah* ne manque pas à Sa promesse [et non pas que ce serait une obligation pour *Allah* de la tenir].

قَالَ التَّوَوُّيُّ فِي شَرْحِ صَحِيحِ مُسْلِمٍ قَالَ صَاحِبُ التَّحْرِيرِ اللَّهُ سُبْحَانَهُ هُوَ الْحَقُّ الْمَوْجُودُ الْأَزَلِيُّ الْبَاقِي الْأَبَدِيُّ، وَالْمَوْتُ وَالْجَنَّةُ وَالنَّارُ حَقٌّ أَيْ أَنَّهَا وَاقِعَةٌ لَا مُحَالَةٌ، فَحَقُّ اللَّهِ عَلَى الْعِبَادِ مَا يَسْتَحِقُّهُ عَلَيْهِمْ وَحَقُّهُمْ عَلَيْهِ مَعْنَاهُ مَا هُوَ مُحَقَّقٌ وَاقِعٌ لَا مُحَالَةٌ.

وَلَيْسَ لِأَحَدٍ أَنْ يَقُولَ لَا زِمَ عَلَى اللَّهِ كَذَا أَوْ أَلْزَمَ اللَّهُ نَفْسَهُ بِكَذَا فَالْحَذَرُ الْحَذَرُ مِنْ مِثْلِ هَذِهِ الْأَلْفَافِ الشَّنِيعَةِ فَإِنَّ اللَّهَ لَا يَجِبُ عَلَيْهِ شَيْءٌ وَهُوَ فَعَالٌ لِمَا يُرِيدُ.

An-Nawawiyy a dit dans le commentaire du *Sahih* de *Mouslim* : « L'auteur de *At-Tahrir* a dit : "Allah Qui est exempt de toute imperfection est *Al-Haqq* – Celui Dont l'existence est confirmée et ne fait aucun doute –, *Al-Mawjoud* *Al-'Azaliyy* – Celui Qui existe et Qui est éternel exempt de début –, *Al-Baqi* *Al-'Abadiyy* – Celui Qui est éternel exempt de fin –. La mort, le Paradis et l'enfer, sont – *haqq* – c'est-à-dire des choses qui auront lieu sans aucun doute. Ainsi, le droit – *haqq* – que Allah a sur Ses esclaves, ce sont les devoirs qui leur incombent envers Lui. Quant au – *haqq* – des esclaves, c'est ce qui leur arrivera et se produira pour eux sans aucun doute." » Personne n'a à dire : « Allah doit faire telle ou telle chose », et personne n'a non plus à dire : « Allah s'est obligé lui-même à faire telle ou telle chose. » Alors gardez-vous bien, gardez-vous bien de telles paroles abominables, car rien n'est obligatoire pour Allah, et Il est Celui Qui fait absolument ce qu'Il veut.

هَذَا وَأَسْتَغْفِرُ اللَّهَ.

Voilà ce que je dis, et je demande pardon à Allah.

الخطبة الثانية

الْحَمْدُ لِلَّهِ نَحْمَدُهُ وَنُسْتَعِينُهُ وَنُسْتَهْدِيهِ وَنَشْكُرُهُ وَنَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ شُرُورِ أَنْفُسِنَا وَسَيِّئَاتِ أَعْمَالِنَا مَنْ يَهْدِ
اللَّهُ فَلَا مُضِلَّ لَهُ وَمَنْ يَضِلَّ فَلَا هَادِيَ لَهُ وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلَى سَيِّدِنَا مُحَمَّدٍ الصَّادِقِ الْوَعْدِ الْأَمِينِ وَعَلَى إِخْوَانِهِ
النَّبِيِّينَ وَالْمُرْسَلِينَ. وَرَضِيَ اللَّهُ عَنْ أُمَّهَاتِ الْمُؤْمِنِينَ وَعَالِ الْبَيْتِ الطَّاهِرِينَ وَعَنِ الْخُلَفَاءِ الرَّاشِدِينَ أَبِي بَكْرٍ
وَعُمَرَ وَعُثْمَانَ وَعَلِيٍّ وَعَنِ الْأَئِمَّةِ الْمُهْتَدِينَ أَبِي حَنِيفَةَ وَمَالِكٍ وَالشَّافِعِيَّ وَأَحْمَدَ وَعَنِ الْأَوْلِيَاءِ وَالصَّالِحِينَ.

أَمَّا بَعْدُ عِبَادَ اللَّهِ فَإِنِّي أُوصِيكُمْ وَنَفْسِي بِتَقْوَى اللَّهِ الْعَلِيِّ الْعَظِيمِ فَاتَّقُوهُ. وَاعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ أَمَرَكُمْ بِأَمْرِ
عَظِيمٍ أَمَرَكُمْ بِالصَّلَاةِ وَالسَّلَامِ عَلَى نَبِيِّهِ الْكَرِيمِ فَقَالَ ﴿إِنَّ اللَّهَ وَمَلَائِكَتَهُ يُصَلُّونَ عَلَى النَّبِيِّ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ
ءَامَنُوا صَلُّوا عَلَيْهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا﴾^(٥٦) اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَعَلَى
آلِ إِبْرَاهِيمَ وَبَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا بَارَكْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ اللَّهُمَّ
ءَاتِنَا فِي الدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِي الْآخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ النَّارِ اللَّهُمَّ إِنَّا نَسْأَلُكَ الْهُدَى وَالتَّقَى وَالْعِفَافَ وَالْغِنَى اللَّهُمَّ
مُصَرِّفِ الْقُلُوبِ صَرِّفْ قُلُوبَنَا عَلَى طَاعَتِكَ اللَّهُمَّ إِنَّا نَعُوذُ بِكَ مِنْ جَهْدِ الْبَلَاءِ وَدَرْكِ الشَّقَاءِ وَشِمَاتَةِ الْأَعْدَاءِ
اللَّهُمَّ أَصْلِحْ لَنَا دِينَنَا الَّذِي هُوَ عِصْمَةُ أَمْرِنَا وَأَصْلِحْ لَنَا دُنْيَانَا الَّتِي فِيهَا مَعَاشُنَا وَأَصْلِحْ لَنَا آخِرَتَنَا الَّتِي فِيهَا
مَعَادُنَا وَاجْعَلِ الْحَيَاةَ زِيَادَةً لَنَا فِي كُلِّ خَيْرٍ وَاجْعَلِ الْمَوْتَ رَاحَةً لَنَا مِنْ كُلِّ شَرٍّ اللَّهُمَّ ءَاتِ نَفُوسَنَا تَقْوَاهَا وَزَكَّاهَا
أَنْتَ خَيْرُ مَنْ زَكَّاهَا أَنْتَ وَلِيُّهَا وَمَوْلَاهَا اللَّهُمَّ إِنَّا نَعُوذُ بِكَ مِنْ زَوَالِ نِعْمَتِكَ وَتَحَوُّلِ عَافِيَتِكَ وَفُجَاءَةِ نِقْمَتِكَ
وَجَمِيعِ سَخَطِكَ اللَّهُمَّ اغْفِرْ لَنَا مَا قَدَّمْنَا وَمَا أَخَّرْنَا وَمَا أَسْرَرْنَا وَمَا أَعْلَنَّا وَمَا أَنْتَ أَعْلَمُ بِهِ مِنَّا أَنْتَ الْمُقَدِّمُ
وَأَنْتَ الْمُؤَخِّرُ وَأَنْتَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ اللَّهُمَّ إِنَّا نَعُوذُ بِكَ مِنْ عِلْمٍ لَا يَنْفَعُ وَمِنْ قَلْبٍ لَا يَخْشَعُ وَمِنْ نَفْسٍ لَا
تَتَّسَعُ وَمِنْ دَعْوَةٍ لَا يُسْتَجَابُ لَهَا اللَّهُمَّ اكْفِنَا بِحِلَالِكَ عَنْ حَرَامِكَ وَأَغْنِنَا بِفَضْلِكَ عَمَّنْ سِوَاكَ. عِبَادَ اللَّهِ إِنَّ
اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ وَإِيتَاءِ ذِي الْقُرْبَى وَيَنْهَى عَنِ الْفَحْشَاءِ وَالْمُنْكَرِ وَالْبَغْيِ يَعِظُكُمْ لَعَلَّكُمْ تَذَكَّرُونَ
اذْكُرُوا اللَّهَ الْعَظِيمَ يَذْكُرْكُمْ وَاشْكُرُوا يَزِدْكُمْ، وَاسْتَغْفِرُوا يُغْفِرْ لَكُمْ وَاتَّقُوا يَجْعَلْ لَكُمْ مِنْ أَمْرِكُمْ مَخْرَجًا
وَأَقِمِ الصَّلَاةَ.

^{٥٦} سورة الأحزاب/٥٦.